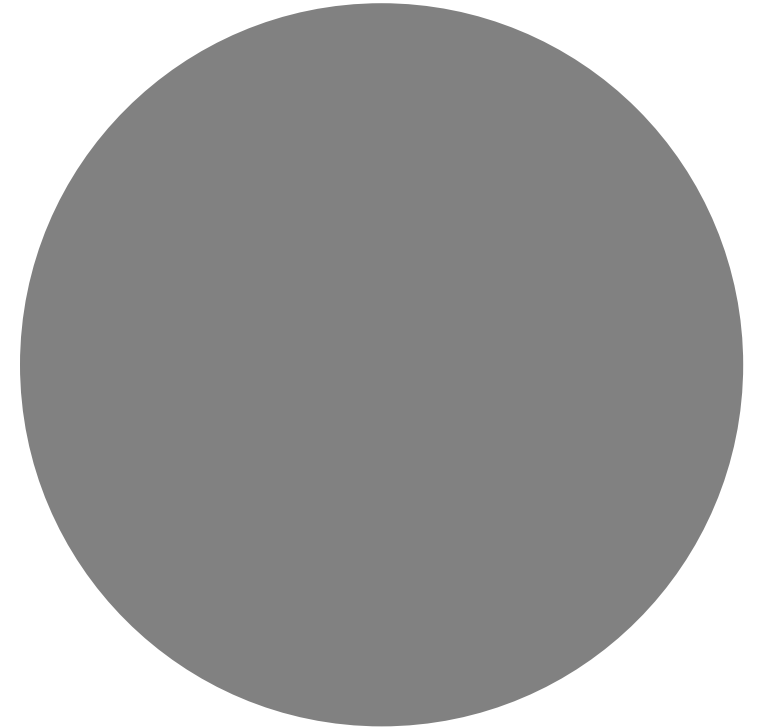

Ροές κεφαλαίου και πλεονάζον εργατικό δυναμικό εν μέσω οικονομικών κρίσεων: Μια γεωγραφική προσέγγιση στις αντιθέσεις πυρήνα και περιφέρειας της ΕΕ

Συκάς Γεώργιος
Γουρζής Κωνσταντίνος
Γκιάλης Στέλιος
Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Στρατηγικές τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης: Σύγχρονες προκλήσεις
Πάντειο Πανεπιστήμιο
21 Ιουνίου 2019

Εισαγωγή

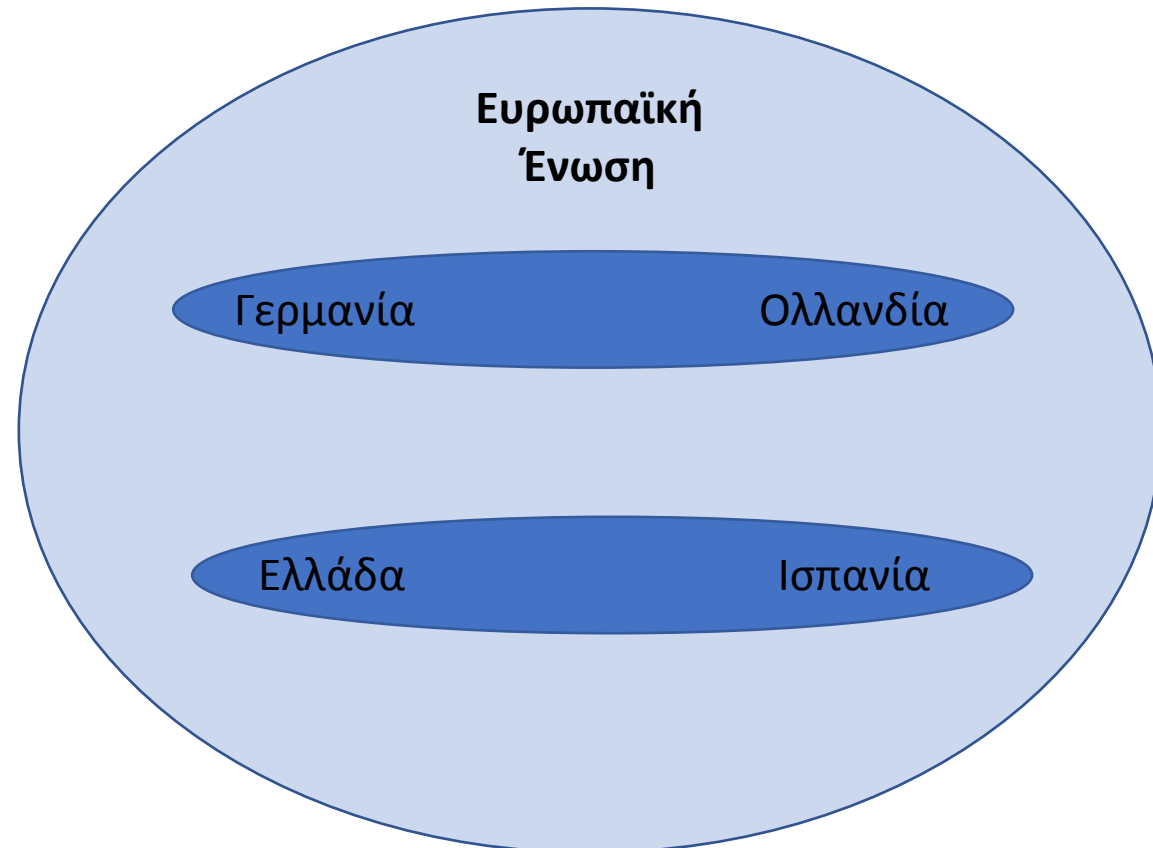
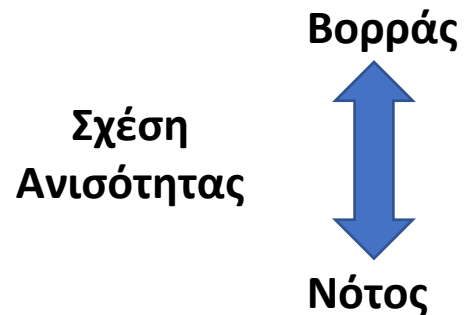
Στόχοι:

- Διασύνδεση της πρόσφατης κρίσης και των παραγωγικών αναδιαρθρώσεων που τη συνόδευσαν
- Ανάδειξη διασύνδεσης χωρικών επιλύσεων και τύπων απασχόλησης
- Χωρο-κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των χωρών στο πλαίσιο της ΕΕ

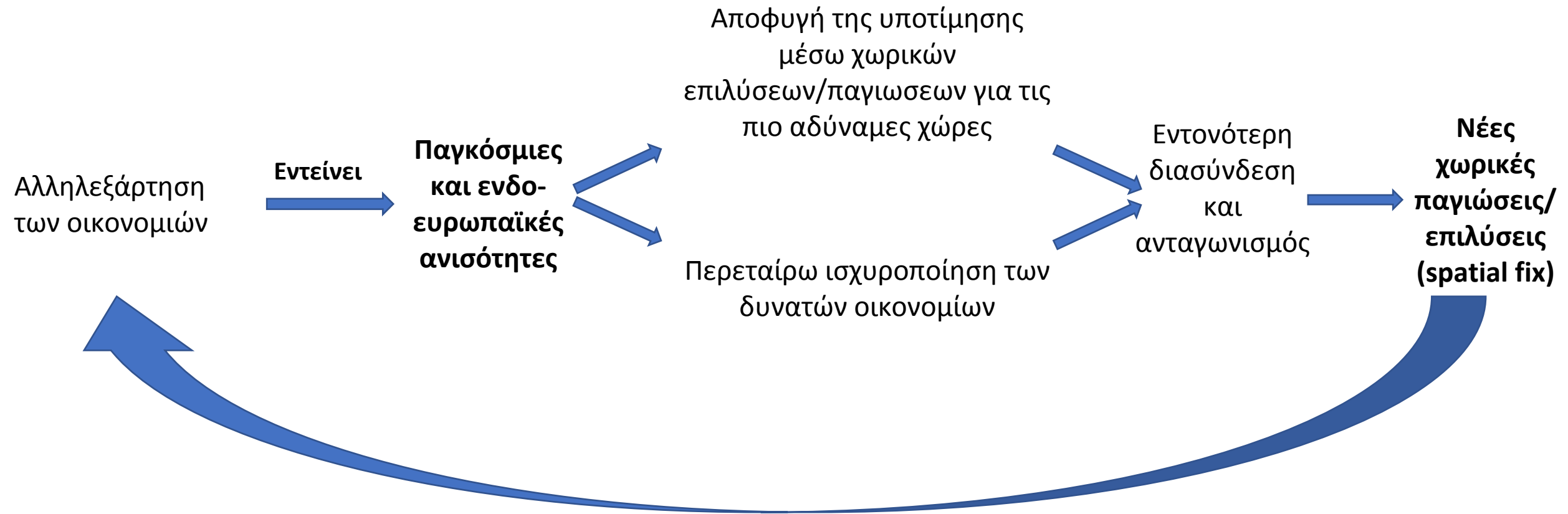
Θεωρητικό Πλαίσιο

- Κριτική Γεωγραφία
- Γεωγραφικές προσεγγίσεις της πολιτικής οικονομίας

Χωρο-κοινωνικό Πλαίσιο

Υπόθεση εργασίας

Η έννοια της χωρικής επίλυσης/παγίωσης (spatial fix)

Χωρική παγίωση

- Η τάση του κεφαλαίου να ενθυλακώνεται σε ορισμένες θέσεις, με σκοπό την εκμηδένιση του χώρου διαμέσου του χρόνου, διατηρώντας την κερδοφορία του.
- Έμφαση στα πάγια κεφάλαια με την διττή έννοια του όρου
- Σταθερότητα \neq Κίνηση κεφαλαίου

Χωρική εφήμερη επίλυση

- Διέξοδος στις κρίσεις υπερσυσσώρευσης μέσω της γεωγραφικής επέκτασης
- Η γεωγραφική ανισότητα είναι βασικός μοχλός: οι ζώνες υποεπένδυσης ως ευκαιρίες επέκτασης
- Προσωρινή λύση, δεν αναστέλλει ή και ενδυναμώνει τις κρισιακές τάσεις μεσοπρόθεσμα

Η μετάθεση κεφαλαίου (capital switching)

- Αναδιάρθρωση κεφαλαίου:
 - από το **πρωτογενές** (βιομηχανική και μεταποιητική παραγωγή)
 - στο **δευτερογενές κύκλωμα** (γη, ακίνητα, κατοικία και δομημένο περιβάλλον)
- Εντείνεται η **χρηματιστικοποίηση** της αστικής γης
 - Και η **παραγωγή του χώρου** «προσπερνά» την εκβιομηχάνιση ως ο κυρίαρχος μοχλός παραγωγής κέρδους με συρρικνωμένο κύκλο εργασιών (turnover time)
- Συμβαίνει:
 - μετά από **υπερσυσσώρευση κεφαλαίου στο πεδίο της παραγωγής**
 - ως **συνειδητή στρατηγική επιλογή της αγοράς**

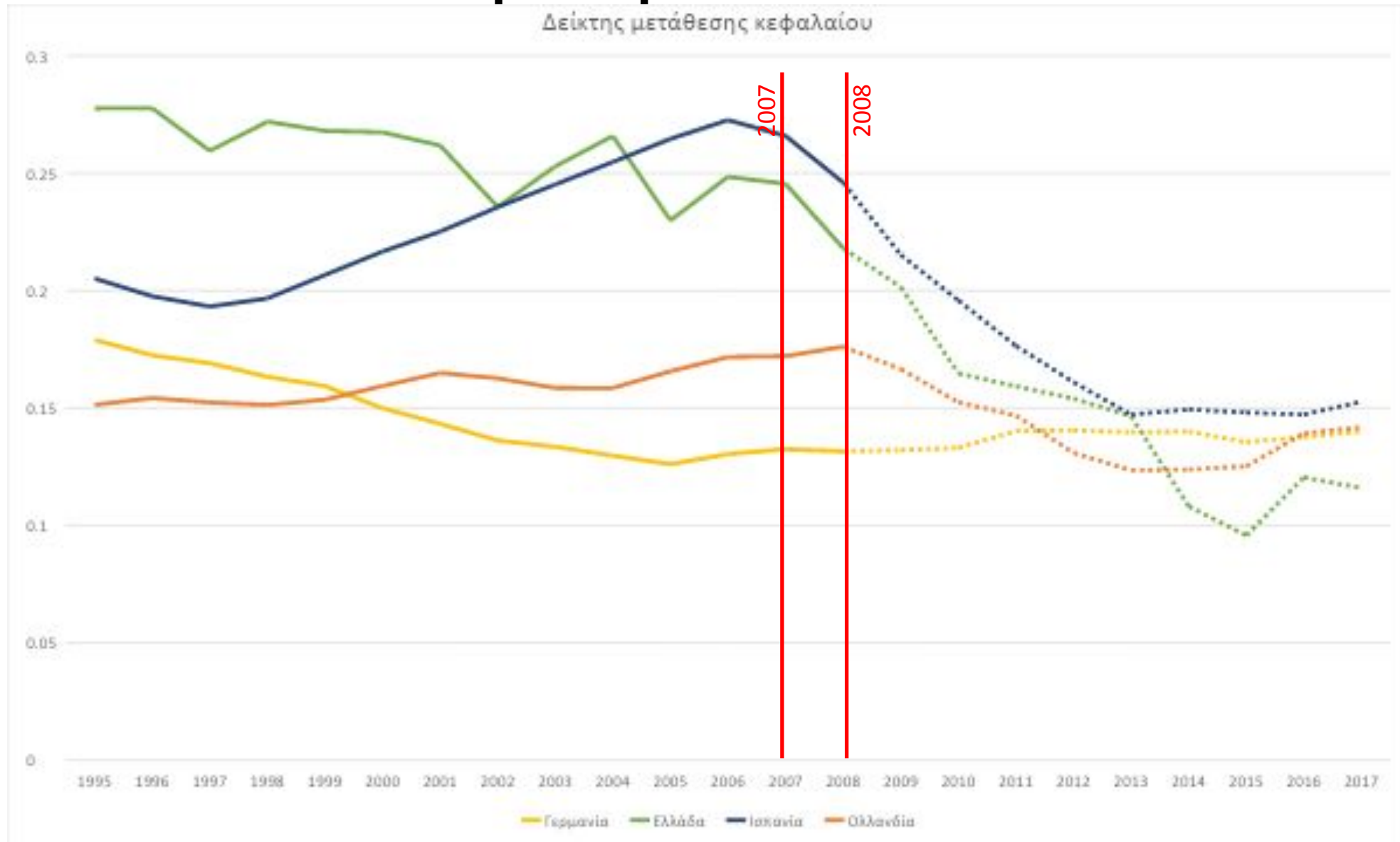
Μεθοδολογικό πλαίσιο

- Περίοδος μελέτης 1995-2017
- Δεδομένα από Eurostat
- Τύπος Δεδομένων
 - Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου (ΑΕΠΚ) (ως έμμεσος δείκτης του παγίου/σταθερού κεφαλαίου)
 - Αμοιβές Εργαζομένων (ως έμμεσος δείκτης του μεταβλητού κεφαλαίου)
 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
 - Μερική Απασχόληση
 - Ανεργία
- Δείκτης αποτίμησης κεφαλαίων που ρέουν στο δευτερογενές κύκλωμα (μεθοδολογία Cristophers, Kutz):

$$\frac{\text{ΑΕΠΚ στο δομημένο περιβάλλον}}{\text{Σύνολο ΑΕΠΚ+εργατικό κόστος}-\text{ΑΕΠΚ στον αγροτικό}}$$

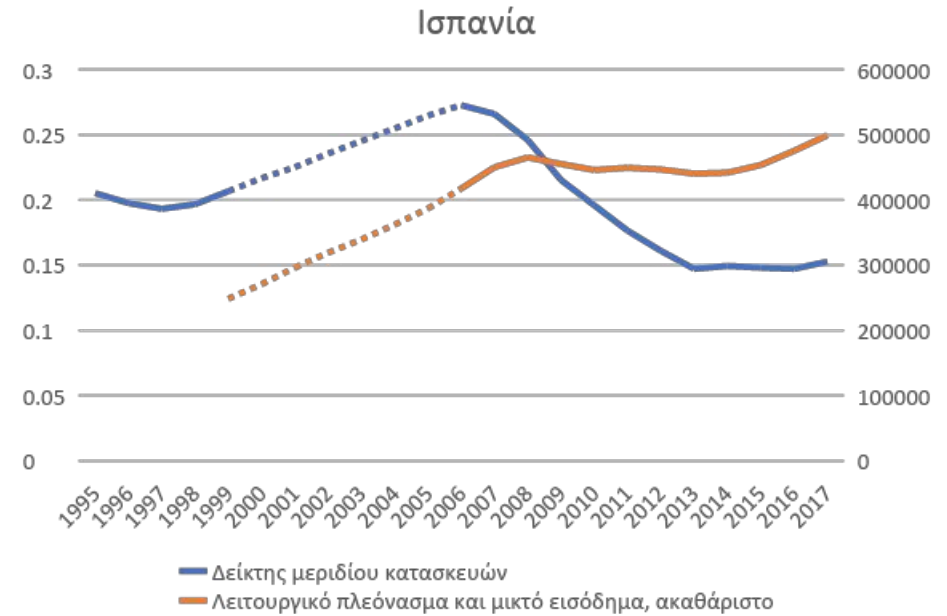
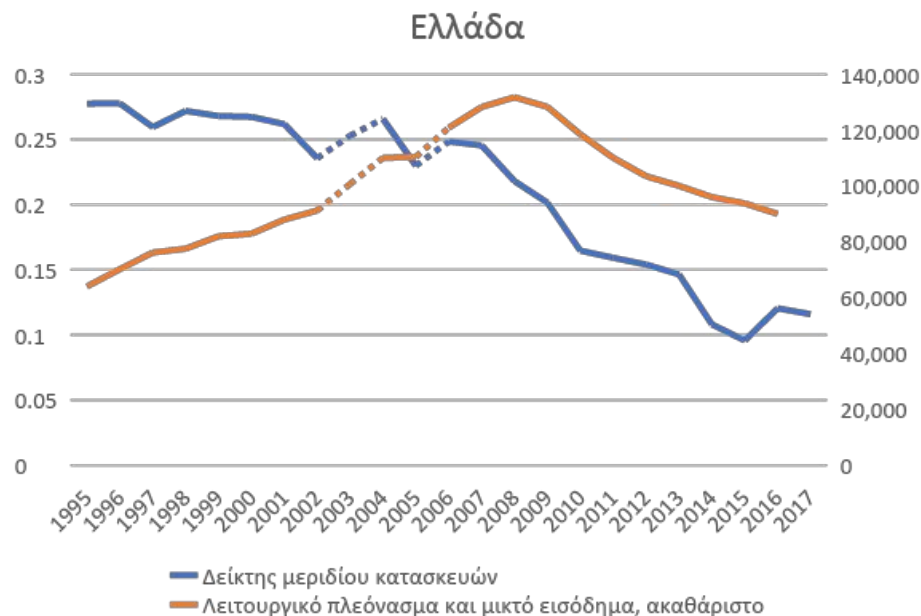
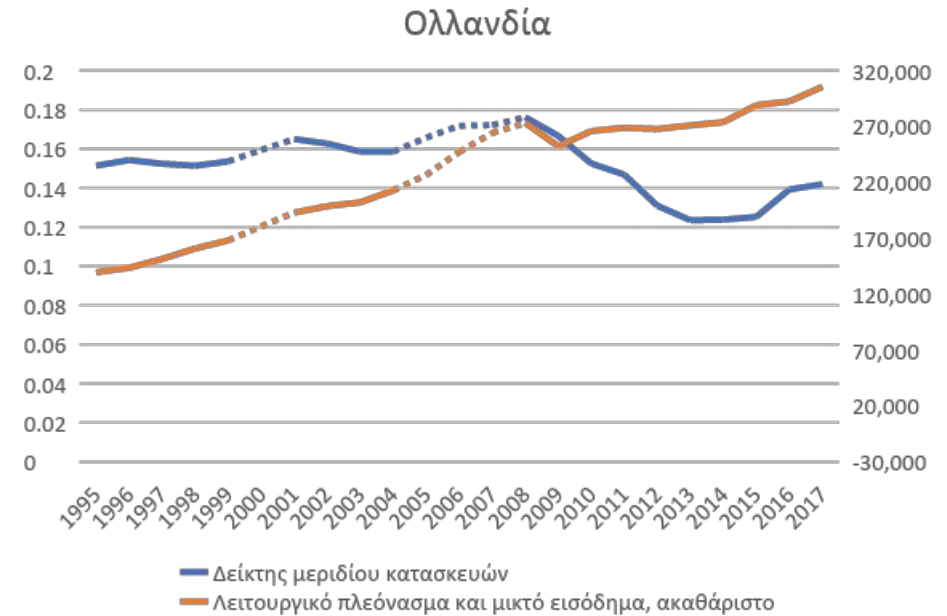
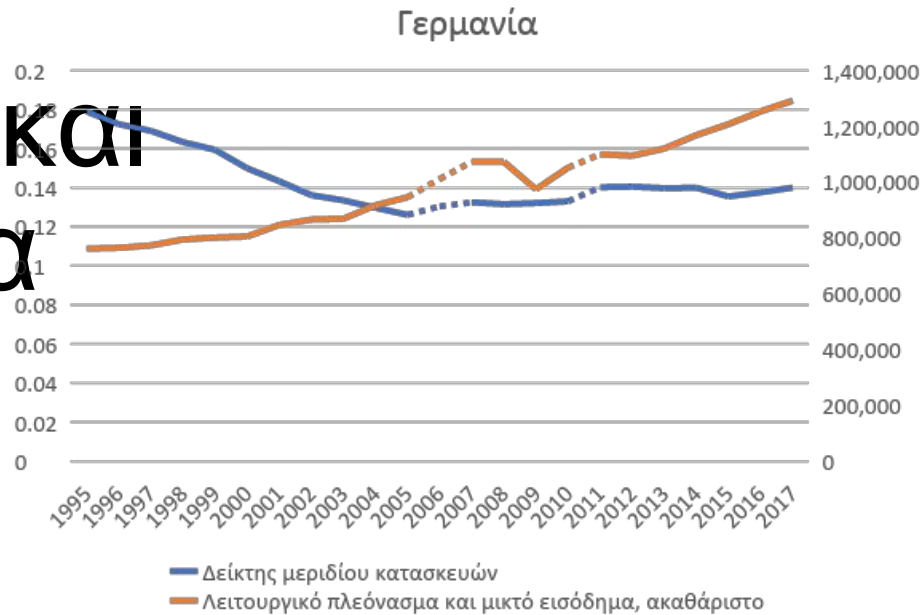
Η μεταθεση κεφαλαίου πριν και μετά την κρίση

- Χρονικό σημείο καμπής το 2007/2008 για όλες τις χώρες.
- Αφετηρία πτώσης το 2007 για τις νότιες χώρες
- Ισχυρές τάσεις μετάθεσης κεφαλαίου στις νότιες χώρες, ειδικά στην Ισπανία
- Η Ελλάδα έχει μια από τις υψηλότερες τιμές του δείκτη για τη περίοδο μελέτης γενικά στην Ευρώπη, αναδεικνύοντας την σημασία του κλάδου των κατασκευών στην οικονομία της (πριν από τη κρίση)

Μετάθεση κεφαλαίου και κερδοφορία

- Πτώση της κερδοφορίας μαζί με τον δείκτη μετάθεσης κεφαλαίου στην Ελλάδα και λιγότερο στην Ισπανία που ανακάμπτει
- Οι επενδύσεις στο δομημένο περιβάλλον στη Γερμανία δεν σχετίζονται άμεσα με τη κερδοφορία

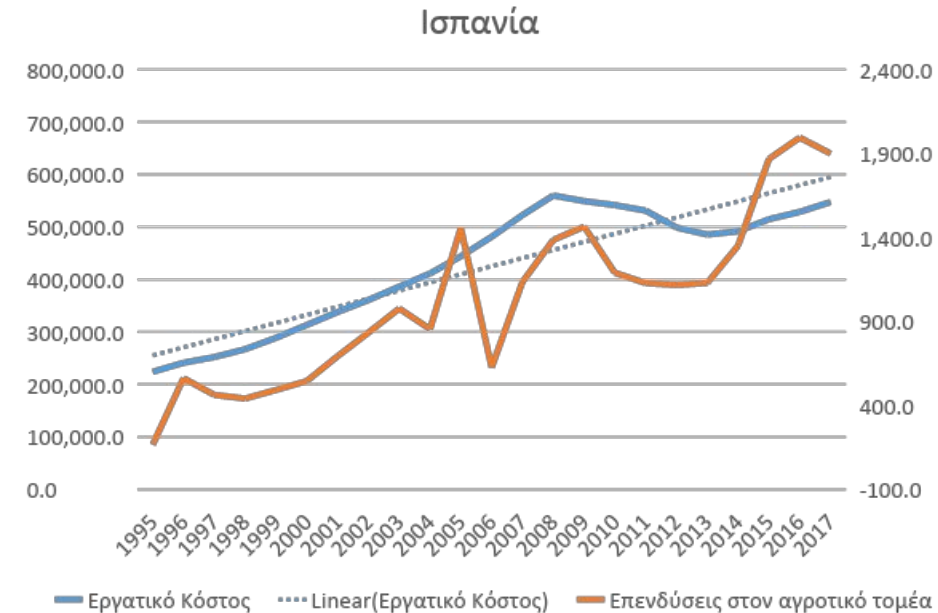
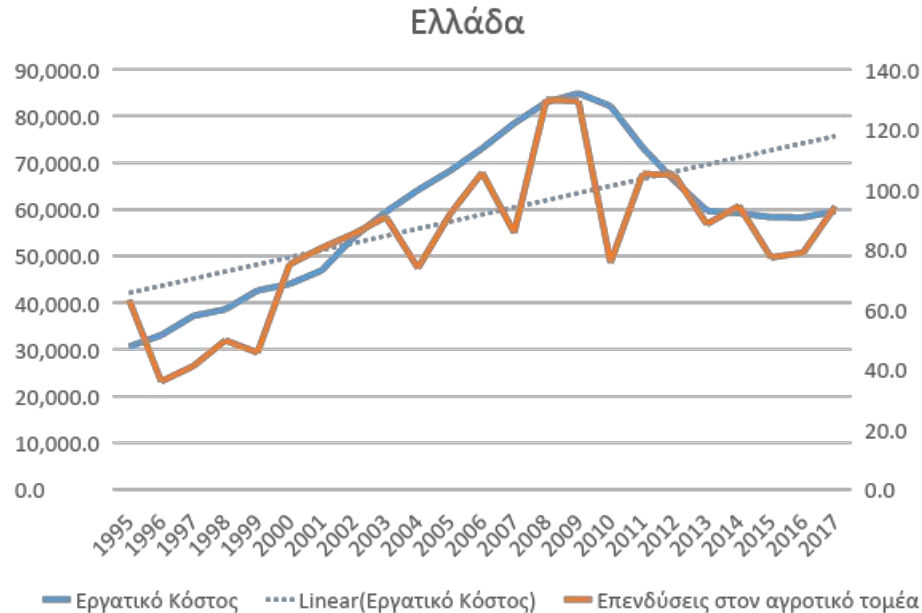
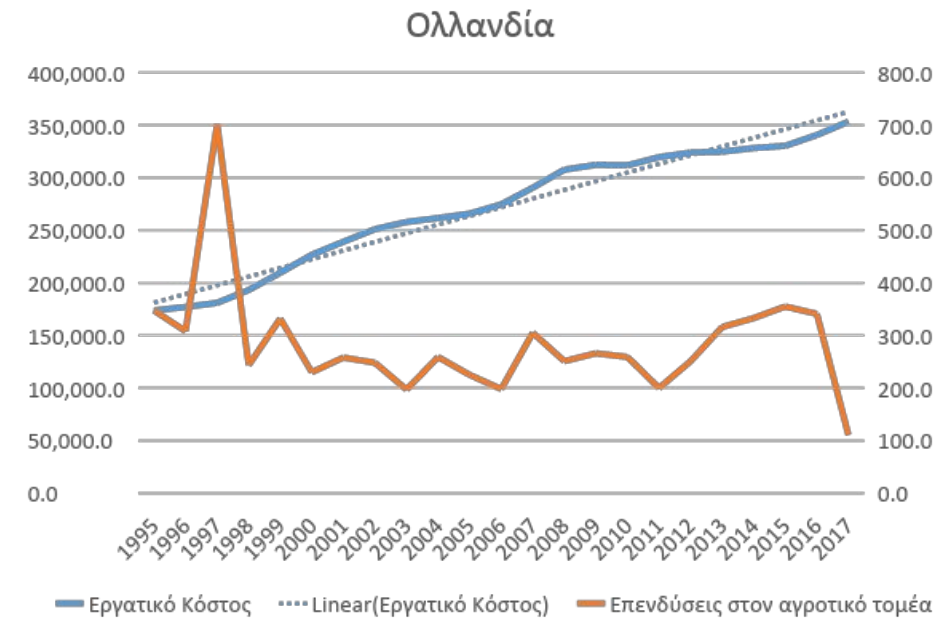
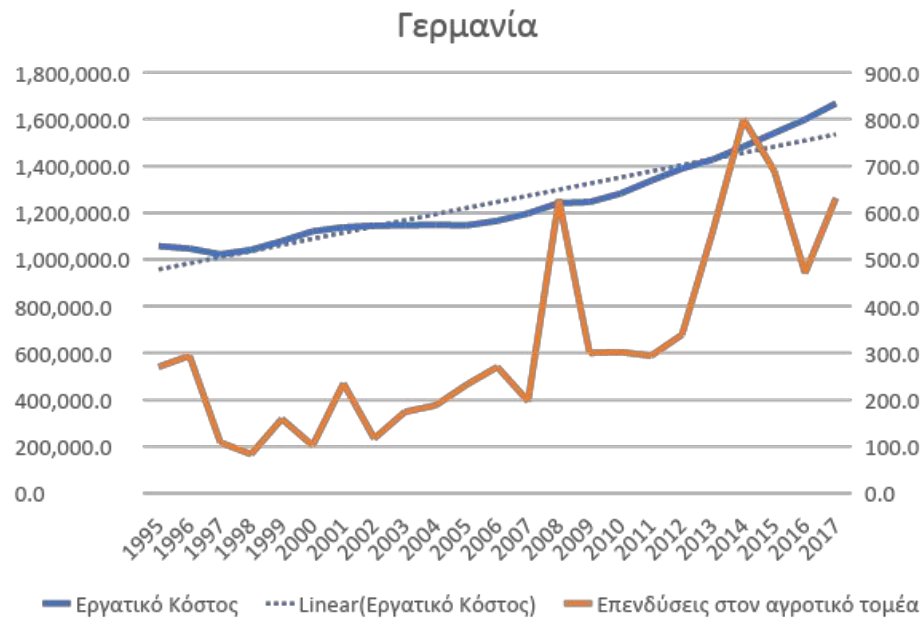

Εργατικό κόστος και αγροτική παραγωγή

- Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά της κάθε οικονομίας διαμορφώνουν ως έναν βαθμό τον δείκτη

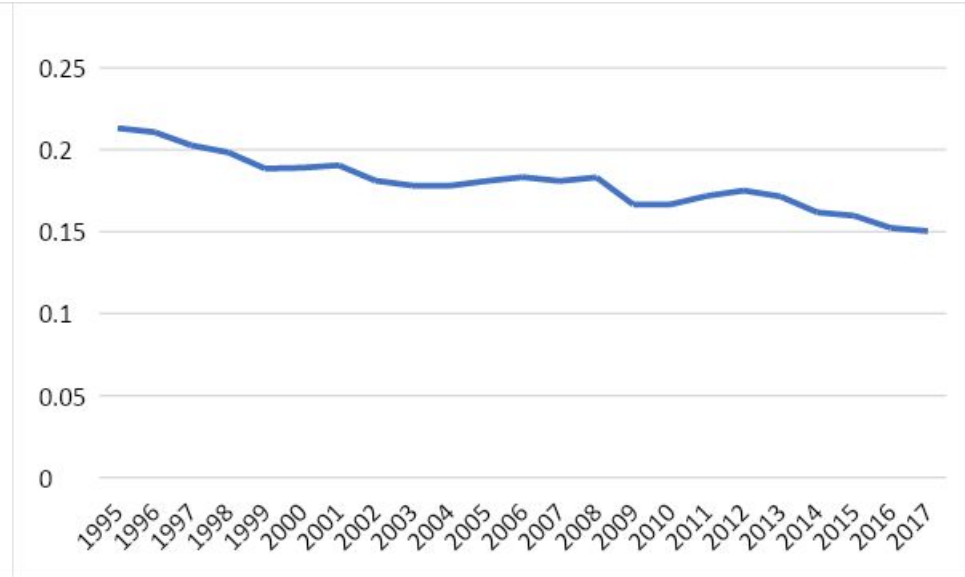
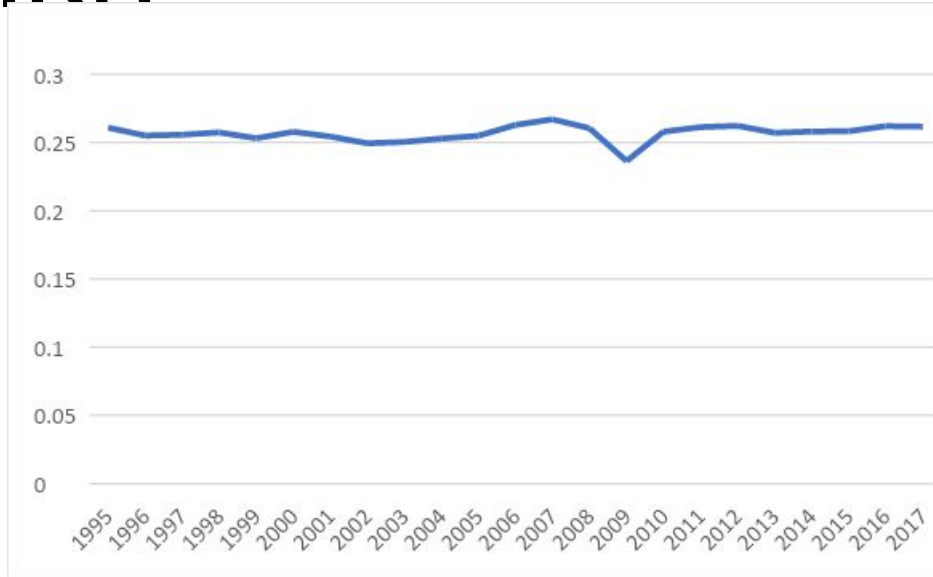
Εργατικό κόστος:

- Αύξηση σε σταθερή βάση, στο Βορρά
- Σταθερό ή μειωμένο στο νότο με μεγάλες διακυμάνσεις στο Νότο

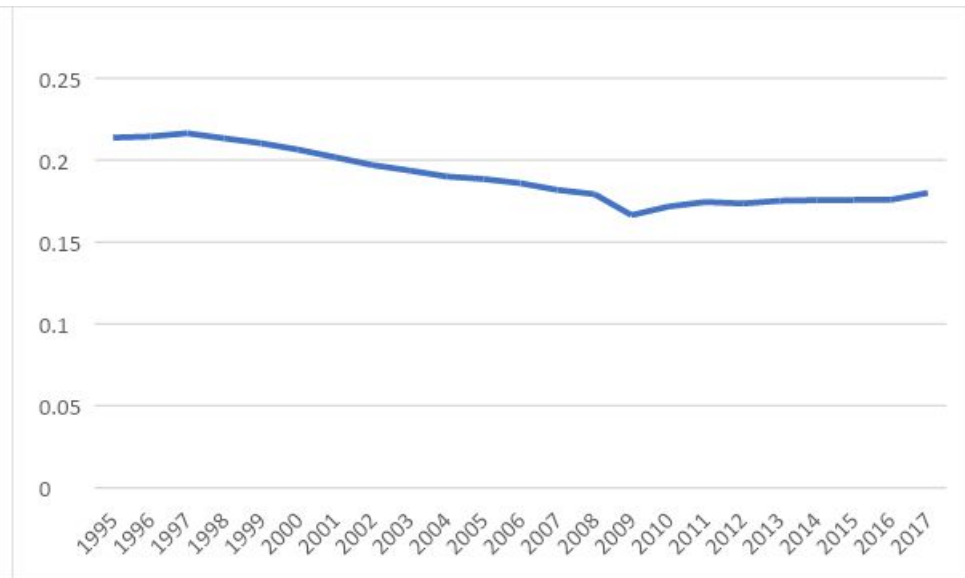
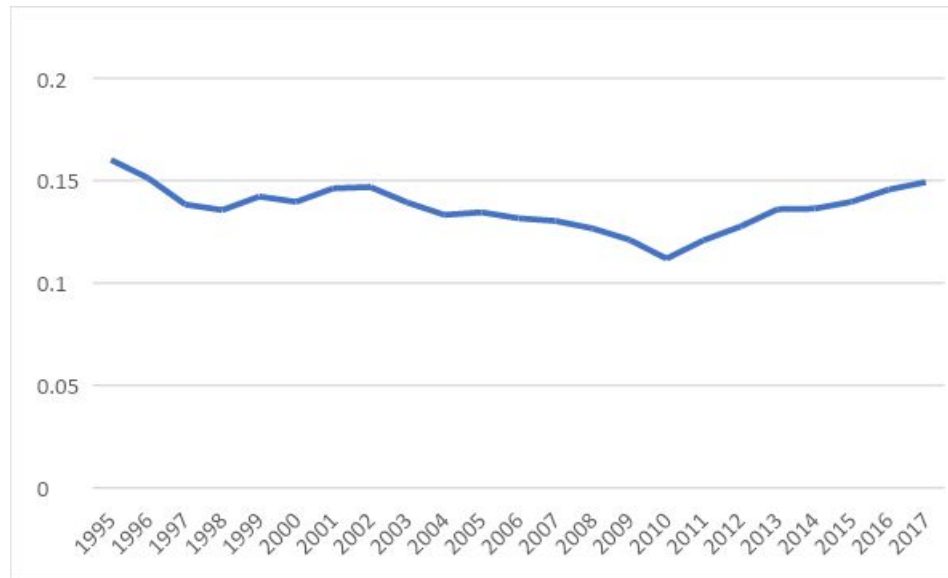

Βιομηχανική Παραγωγή

- Ισχυρή βιομηχανική βάση η Γερμανία

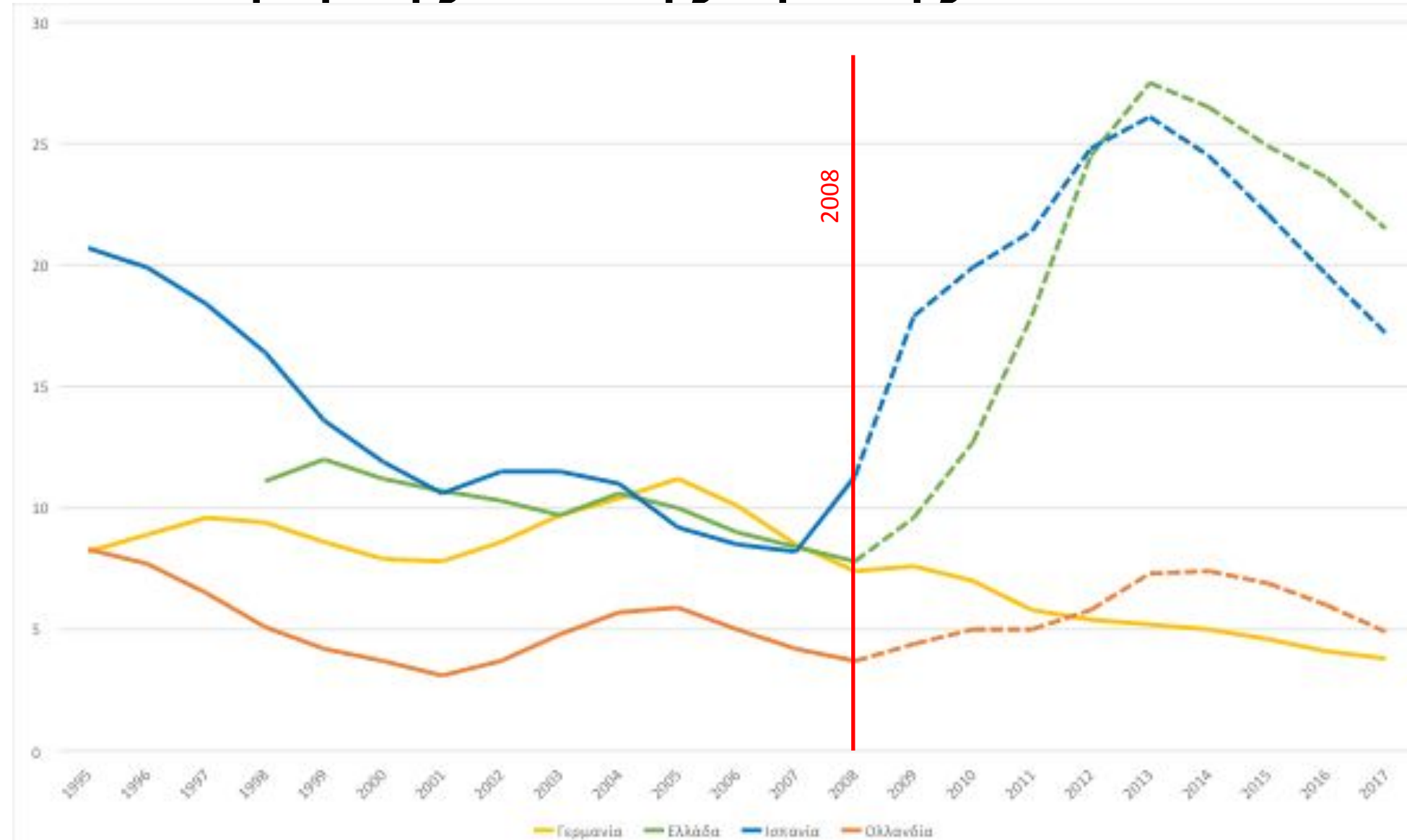

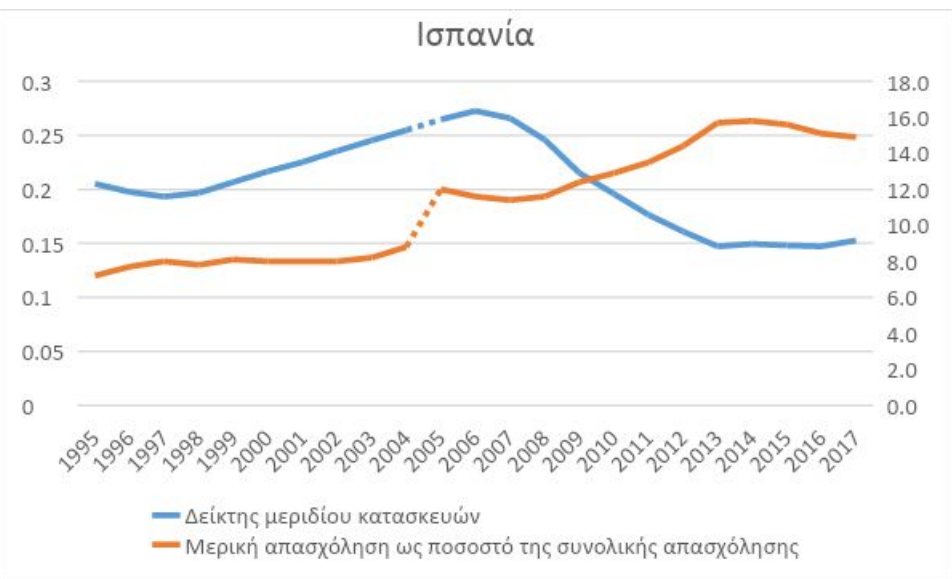
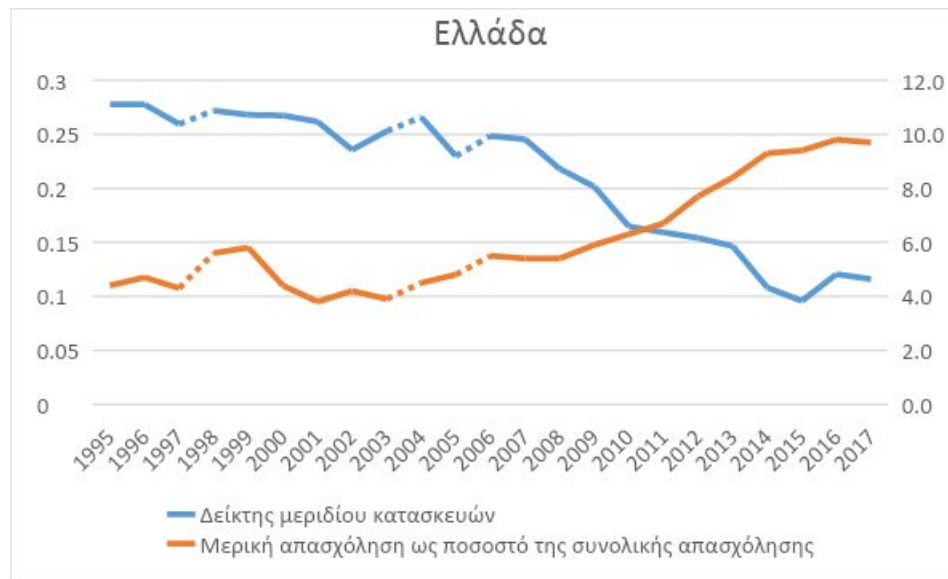
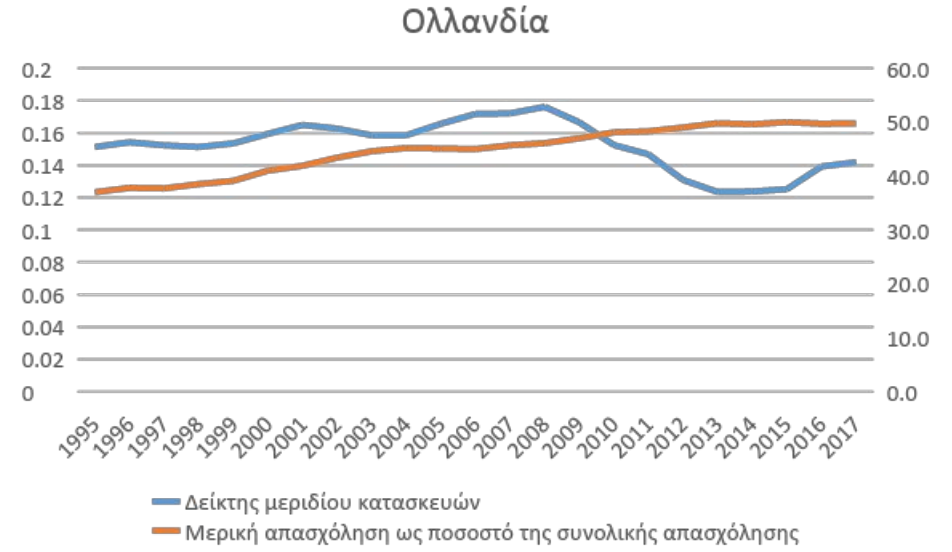
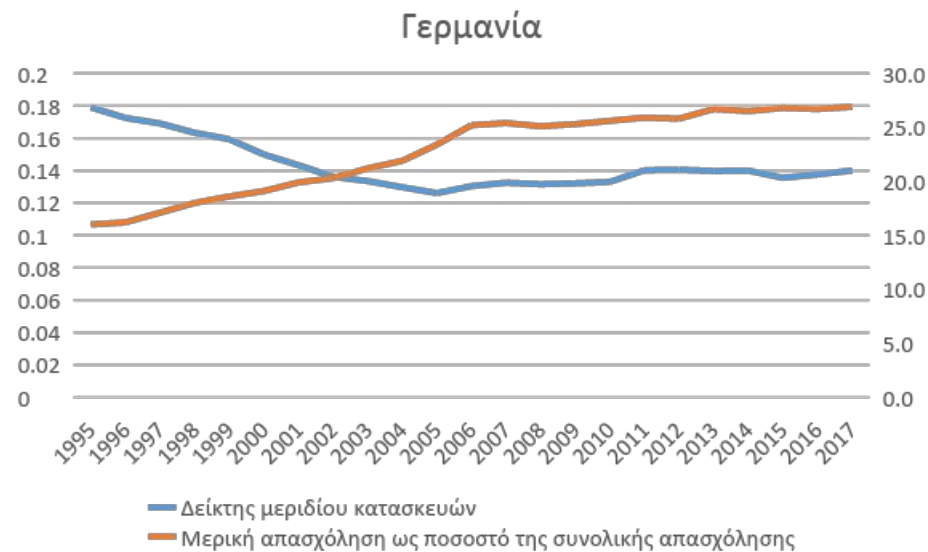
- Πτώση βιομηχανικής παραγωγής μετά τη κρίση με εξαίρεση τη Γερμανία

Η ανεργία ως αναποφευκτική συνέπεια της υποτίμησης και της κρίσης

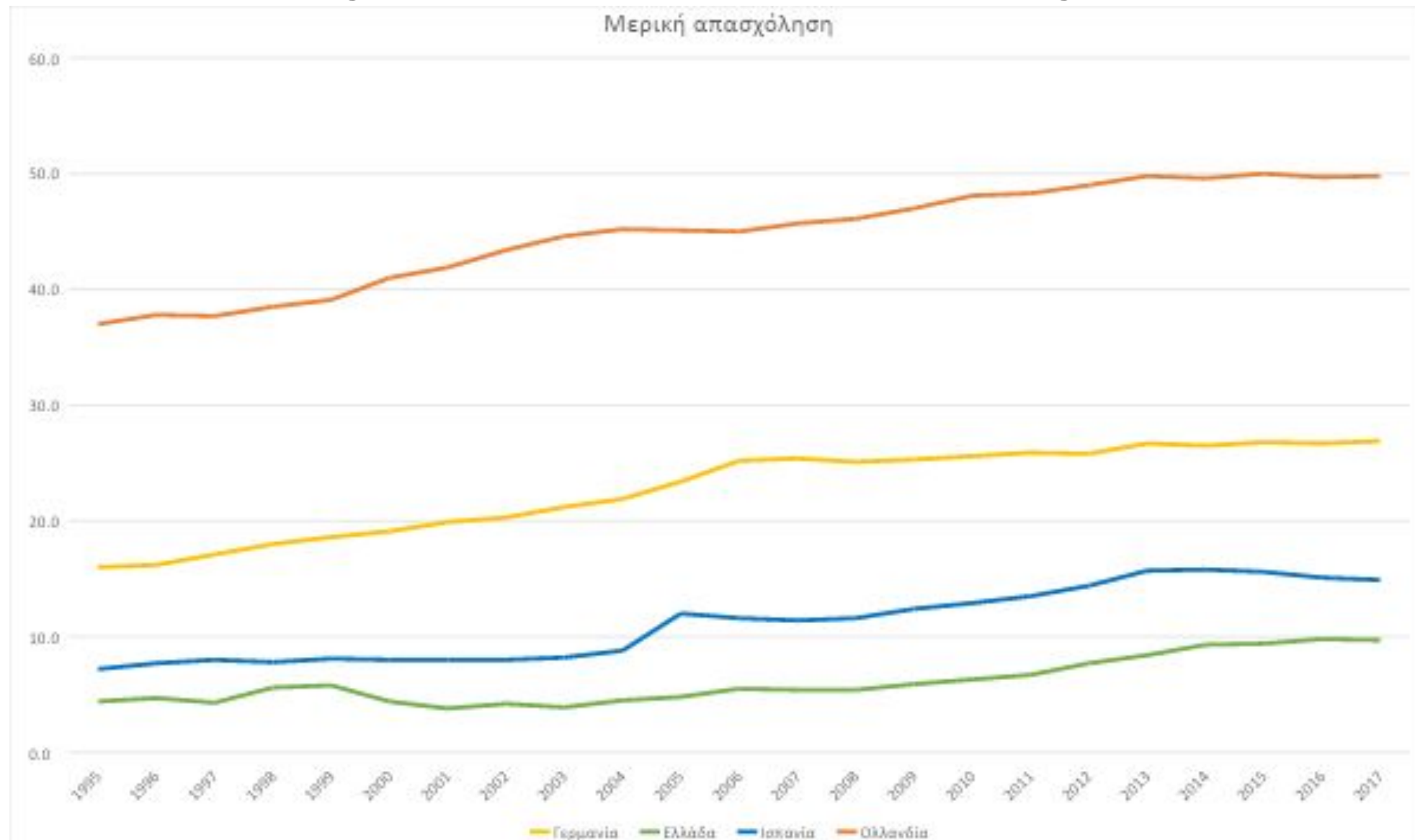
- Κοινό χρονικό σημείο εκτίναξης της ανεργίας το 2008
- Εμφανής εκτίναξη της ανεργίας στις χώρες του Νότου

Η μερική απασχόληση (κρυφή ανεργία) ως μέσο υποτίμησης του εργατικού κόστους

- Κοινή πρακτική για την αποφυγή της υποτίμησης
- Η μερική απασχόληση είναι λιγότερο διαδεδομένη πρακτική στις χώρες του Νότου
- Κάθετη αύξηση στις χώρες του Νότου μετά το 2008

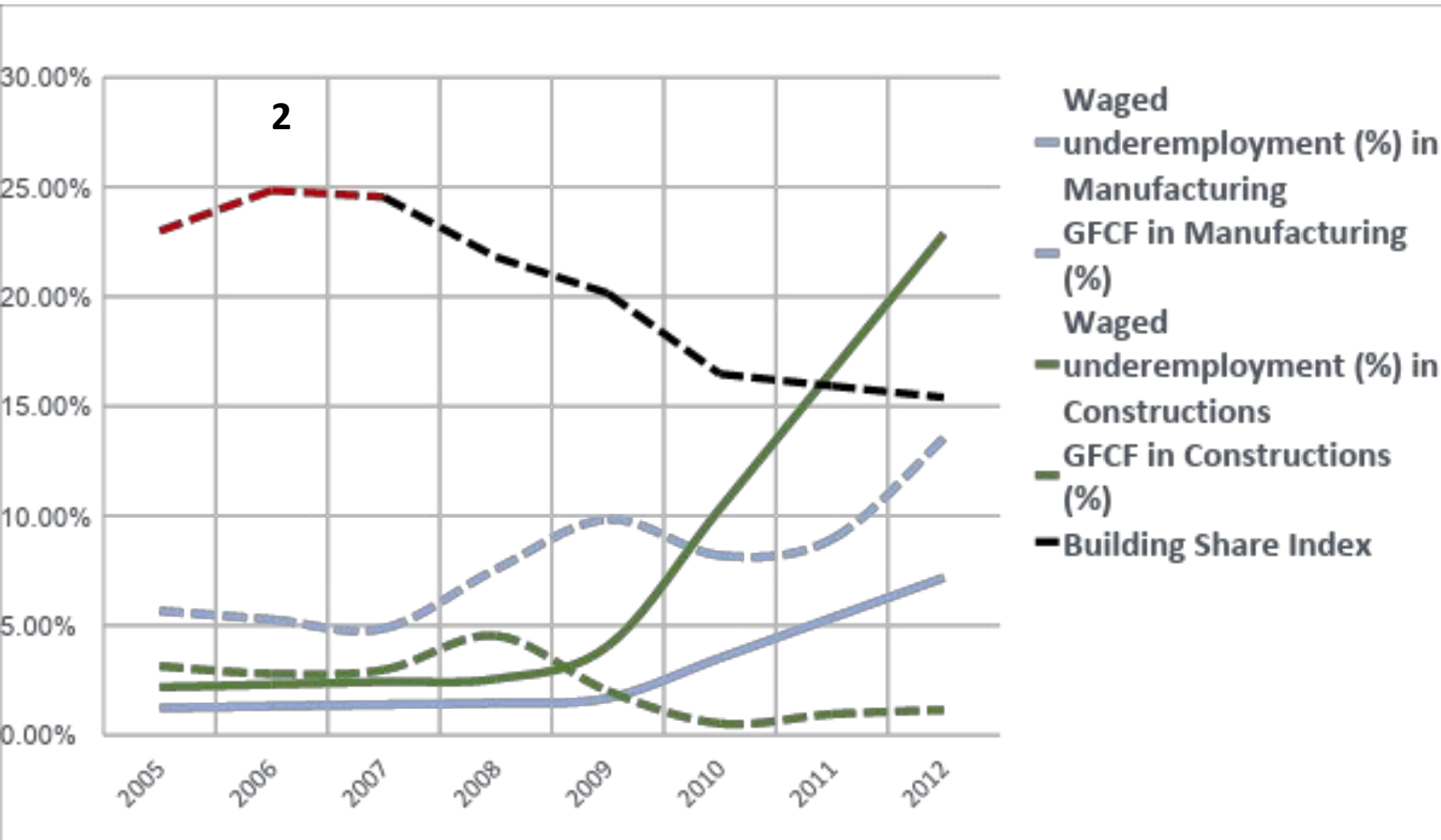

Μερική απασχόληση ως ποσοστό της συνολική Πηγής: Eurostat

Εργασία και μετάθεση κεφαλαίου

- Οι χώρες του Νότου:
 - Υπό συνθήκες σύγκλισης της ΕΕ
 - Με αδύναμες βιομηχανικές βάσεις
 - Και υψηλά ποσοστά ιδιοκατοίκησης
- Αποτελέσματα στο πεδίο της παραγωγής
 - Η κατασκευή να γίνει ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς
 - Οι μορφές εργασίας να παραμείνουν σταθερές σχετικά (μέχρι τη κρίση)
 - Τομείς της οικονομίας με υψηλή προστιθέμενη αξία, όπως η οικονομία της γνώσης να παραμείνουν στάσιμοι.
- Η παγκόσμια ύφεση το 2008:
 - Διέκοψε τη μετάθεση κεφαλαίου
 - Αυτό, με τη σειρά του, είχε τεράστιο αντίκτυπο στους ρυθμούς απασχόλησης και στους κύκλους εργασιών
 - Μεγάλα τμήματα του εργατικού δυναμικού διαθέσιμα, ιδίως στον κατασκευαστικό κλάδο
 - Ιδιαίτερα στις έντονα αστικοποιημένες περιφέρειες

Παραδειγμα εφαρμογής της ανάλυσης: Κατασκευές & Βιομηχανία, Ελλάδα

Κατασκευές

Μετά το 2007: πτώση στις επενδύσεις

- Και έκρηξη της υποαπασχόλησης

Βιομηχανία

Εμφανίζεται ως πιο ευάλωτη από τις κατασκευές προ κρίσης

- ΑΕΠΚ ανανίπτουν και αυξάνονται μετά το 2012
- Παρουσιάζουν καλύτερη εικόνα από τις κατασκευές αναφορικά με την υποαπασχόληση εν μέσω κρίσης

Μερίδια Ακαθάριστων Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου (ΑΕΠΚ) και Μερικής Απασχόλησης (στους μισθωτούς) στις κατασκευές και τη βιομηχανία, Αττική, 2005-12. Δείκτης Κατασκευών, Εθνικά Στοιχεία (με διακεκομμένη γραμμή)

Συμπεράσματα

- Οι οικονομίες του Βορρά της ΕΕ είχαν μικρότερες συνέπειες, λόγω της ισχυρής τους βιομηχανικής παραγωγής και των επενδύσεων σε αυτή.
- Παρατηρείται σταδιακή μετάθεση κεφαλαίου στις κατασκευές, από το 2000 έως το 2008 κυρίως στον Ευρωπαϊκό Νότο.
- Δεν απέτρεψε τη κρίση η μετάθεση κεφαλαίου σε Ελλάδα και Ισπανία
- Οι χώρες του Νότου μετέθεσαν τις επιπτώσεις της κρίσης στην εργασία μέσω των πολύ υψηλών ποσοστών ανεργίας και της εξάπλωσης της μερικής απασχόλησης (ρυθμός μεταβολής 2008-2013 στην Ελλάδα 18%)

Συμπεράσματα

- Η σύνδεση των ευρωπαϊκών οικονομιών (Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση) λειτούργησε προς όφελος των ισχυρών χωρών.
- Οι χώρες του Νότου, που προσπάθησαν **ανεπιτυχώς** μέσω έντονης μετάθεσης κεφαλαίου να αποφύγουν την πρόσφατη κρίση (2008-2013), φιλοδοξούν να αποτελέσουν χώρες επενδύσεων μέσω της μείωσης του εργατικού κόστους.
- Επιβεβαιώνεται από τα παραπάνω ότι οι χωρικές επιλύσεις είναι αδύναμες και παρέχουν μόνο προσωρινές βαλβίδες αποσυμπίεσης της υπερσυσσώρευσης.
- Όλα αυτά λαμβάνουν χώρα σε ένα συνεχώς και πιο **διασυνδεδεμένο/αλληλεξαρτημένο σύστημα παραγωγής και άνισης ανταλλαγής** που διασπείρει τον κίνδυνο, αλλά σε περίπτωση κατάρρευσης λαμβάνει χαρακτηριστικά χιονοστιβάδας

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ